

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)

«Облік і аудит»

(назва освітньої програми)

на тему: «Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості
(на прикладі ТОВ "Кас-Агро")»
(назва теми)

Виконавець:

Студентка факультету менеджменту,
обліку та інформаційних технологій

Панайотова Надія Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, старший
викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Яцунська Олеся Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день в умовах, які склалися на українських підприємствах, одним з найпроблемніших та суперечливих питань є питання обліку дебіторської заборгованості, що пов'язано з загостренням проблеми несплати боргів. Зазначений факт підтверджується даними статистичних спостережень Державної служби статистики, відповідно до яких питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів підприємств України у 2018 р. склала 61,63%.

Усі підприємства у ході своєї діяльності вступають у взаємовідносини з іншими підприємствами, організаціями, закладами, робітниками та іншими особами. При реалізації готової продукції, товарів, робіт або послуг іншим підприємствам або фізичним особам і при здійсненні розрахунків з ними виникають короткострокові та довгострокові зобов'язання, що саме і являють собою дебіторську заборгованість.

Реалізуючи свою продукцію, товари, роботи, послуги виробники очікують отримувати доходи від такої діяльності. На жаль, на практиці особливо з переходом до ринкових відносин і спаду виробництва нерідко, а точніше постійно виникають ситуації, коли по тим чи іншим причинам контрагенти не розраховуються по своїм боргам перед підприємством. Дебіторська заборгованість може «зависнути» на довгі місяці, або навіть роки. Із зростанням дебіторської заборгованості погіршується фінансовий стан підприємства, у деяких випадках це навіть призводить до банкрутства.

Тому підприємство має розроблювати більш ефективні методи управління дебіторською заборгованістю, наприклад, вдосконалювати бухгалтерський облік взаєморозрахунків з контрагентами, налагодити ефективну систему організації внутрішньогосподарського контролю, періодично проводити аналіз стану дебіторської заборгованості.

Тож можна зробити висновок, що питання обліку дебіторської заборгованості є дуже актуальним у наших реаліях.

Вивченням проблем обліку та оцінки дебіторської заборгованості займалися такі вітчизняні вчені, як: В.В. Сопко, Ф.Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В.П. Завгородній, В.М. Костюченко, Л.О. Лігоненко, Н.О. Гура, Р.Е. Грачева, Г.В. Нашкерська, Г.О. Москалюк, Л.Г. Ловінська, Г.А. Ямборко. Провідними іноземними фахівцями у цій сфері є: Б. Нідлз, Глен А. Велш, С. Грей, Т. Уорфілд, Керміт Д. Ларсон, Р. Дамарі та ін.

Проте на практиці стикаються з тим, що деякі теоретичні аспекти щодо організації, методик обліку та оцінки дебіторської заборгованості є дискусійними і потребують подальшого вивчення та удосконалення.

Мета дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку та контролю дебіторської заборгованості, розробка практичних рекомендацій щодо поліпшення обліку, контролю та аналізу розрахунків з дебіторами.

Завдання дослідження:

– дослідити сутність дебіторської заборгованості, її класифікацію, оцінку та порядок документального оформлення;

- розглянути синтетичний та аналітичний облік дебіторської заборгованості;
- розглянути проблемні питання обліку дебіторської заборгованості;
- визначити особливості обліку та контролю дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві;
- провести аналіз основних показників діяльності ТОВ «Кас-Агро»;
- проаналізувати структуру та ефективність використання дебіторської заборгованості на підприємстві;
- надати рекомендації щодо можливих напрямків удосконалення системи обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Кас-Агро»;
- запропонувати можливі напрямки поліпшення системи управління коштами у розрахунках на досліджуваному підприємстві.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості, як важливого інформативного елемента в управлінні підприємством.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з організацією обліку та контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «Кас-Агро», яке є самостійним суб'єктом господарювання, діє на підставі статуту та чинного законодавства України.

Методи дослідження. У ході написання кваліфікаційної роботи використовувалася сукупність методів дослідження, зокрема: синтез та аналіз (для розкриття сутності дебіторської заборгованості, оцінки її стану, визначення проблемних питань щодо розвитку обліку дебіторської заборгованості), узагальнення (для того, щоб, спираючись на зібрану під час дослідження інформацію зробити узагальнюючі висновки, акцентувати увагу на певних тенденціях подальшого розвитку обліку коштів у розрахунках), порівняння (для дослідження показників фінансової звітності підприємства у динаміці з метою виявлення позитивних або негативних тенденцій), табличний та графічний методи (для зведення та об'єднання отриманих даних в наочній і зручній формі), групування (використовується для поділу зібраної інформації на групи за певними критеріями та спільними ознаками), комплексний підхід і статистичний метод (для визначення стану і динаміки дебіторської заборгованості на підприємствах).

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою для проведення дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують методiku введення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості; економічна література, зокрема праці українських і зарубіжних вчених; матеріали наукових конференцій та досліджень; дані засобів масової інформації та мережі Internet; зведені статистичні дані з сайту Державної служби статистики України; первинна документація, облікові реєстри та дані фінансової звітності досліджуваного підприємства.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань) та 20-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок. Основний зміст викладено на 61 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 5 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження автором були опубліковані праці, які були розміщені у збірнику тез доповідей VI Міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції «Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації» (м. Одеса, 20 квітня 2020 року).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості»* досліджено сутність, класифікацію та методи оцінки дебіторської заборгованості; досліджено методику обліку та нарахування резерву сумнівних боргів; розглянуто синтетичний й аналітичний облік та методичні засади обліку розрахунків з дебіторами; розглянуто проблемні питання обліку дебіторської заборгованості та запропоновано шляхи їх вирішення.

У другому розділі *«Діюча практика обліку і контролю дебіторської заборгованості на ТОВ "Кас-Агро"»* розглянуто основні відомості про ТОВ «Кас-Агро», його організаційну структуру та документообіг; досліджено методику обліку дебіторської заборгованості на підприємстві та систему контролю за нею; запропоновано шляхи удосконалення системи обліку та контролю розрахунків з дебіторами ТОВ «Кас-Агро».

У третьому розділі *«Аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю ТОВ "Кас-Агро"»* проаналізовано склад та структуру оборотних активів, дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Кас-Агро»; досліджено ефективність використання дебіторської заборгованості на підприємстві; надано рекомендації для поліпшення системи управління коштами у розрахунках

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості було:

1) Розглянуто теоретичні засади обліку дебіторської заборгованості, визначено сутність поняття «дебіторська заборгованість» на нормативному рівні, згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», та у працях різних авторів. Розглянуто, прийняту на законодавчому рівні, класифікаційну модель дебіторської заборгованості, а також класифікаційні ознаки, які на думку різних авторів, доцільно додати до існуючої класифікації. Розглянуто порядок визначення оцінки дебіторської заборгованості та з'ясовано, що поточна дебіторська заборгованість оцінюється за первісною вартістю, а довгострокова дебіторська заборгованість за теперішньою (дисконтованою) вартістю.

2) Досліджено, згідно нормативно закріплених методологічних засад обліку, основні бухгалтерські рахунки, призначені для відображення в обліку операцій за розрахунками з дебіторами та нарахуванням резерву сумнівних боргів, а саме: 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами»

та 38 «Резерв сумнівних боргів». На цих рахунках облік ведеться за двома напрямками: синтетичний облік та аналітичний.

3) Зазначено нерегульовані нормативні проблеми питання щодо обліку дебіторської заборгованості, зокрема: відсутність законодавчо закріпленої методики дисконтування та визначення ставки дисконту; відсутність у П(С)БО 10 визначення термінів «теперішня вартість» та «номінальна вартість». Рекомендовано вести дану інформацію до П(С)БО 10, що дозволить покращити зміст стандарту та зробить його більш зрозумілим для користувачів.

Також розглянуто проблемні моменти, які виникають у ході господарської діяльності, зокрема: організація системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості; використання методичних основ дебіторської заборгованості в системі управління підприємством відповідно до його специфіки; використання резерву сумнівних боргів та удосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків з дебіторами.

4) Досліджено діючу практику обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Кас-Агро». Підприємство займається торгівельною діяльністю, є суб'єктом малого підприємництва, перебуває на спрощеній системі оподаткування, є платником єдиного податку четвертої групи. Основним видом діяльності є оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин. Товариство реалізує товари як українським підприємствам, так і іноземним.

5) Розглянуто організацію обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Облік ведеться у комп'ютерній бухгалтерській програмі «1С: Підприємство 8.2». Відповідальність за ведення обліку та контроль за ним покладені на головного бухгалтера. Для обліку дебіторської заборгованості використовуються стандартні бухгалтерські субрахунки: для розрахунків з вітчизняними покупцями та замовника 361, та з іноземними – 362. Заборгованість погашається на поточний рахунок підприємства з використанням субрахунків 311 та 312. На підприємстві не створено окремого відділу або посади для контролю за станом обліку, тому обов'язки по здійсненню контролю за обліком, у тому числі за дебіторською заборгованістю, покладені на головного бухгалтера.

Під час проведення дослідження у обліку ТОВ «Кас-Агро» було виявлено певні недоліки та надано практичні рекомендації, які дозволять удосконалити систему обліку та контролю за станом дебіторської заборгованості на підприємстві, зокрема:

- доповнити облікову політику методикою обліку дебіторської заборгованості. Це дозволить сформулювати єдиний підхід до введення обліку заборгованості дебіторів та її відображення у фінансовій звітності;

- створити інформаційну базу дебіторів. Реалізація даного пункту дасть змогу проводити перевірку та фільтрування покупців і замовників за їх репутацією на ринку, надійністю, фінансовим станом, вчасністю проведення розрахунків за своїми боргами;

- проводити інвентаризацію дебіторської заборгованості щонайменше раз на рік. Введення даної рекомендації дозволить здійснювати регулярний контроль за реальною сумою дебіторської заборгованості та вчасно приймати необхідні управлінські рішення;

– дотримуватись типової кореспонденції рахунків для введення бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами. Це дозволить покращити якість та правильність введення обліку, поліпшить смислове навантаження відображеної по операції інформації.

б) Проведено аналіз структури та ефективності використання дебіторської заборгованості. Для цього здійснено аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів ТОВ «Кас-Агро», виявлено, що дебіторська заборгованість у III кварталі займала найбільшу питому вагу в структурі оборотних коштів, проте у IV кварталі цей показник істотно зменшився. З огляду на це здійснено аналіз структури дебіторської та кредиторської заборгованості, який дозволив порівняти розміри заборгованостей. Аналіз показав, що інша поточна дебіторська заборгованість займають найбільшу питому вагу у загальній структурі дебіторської заборгованості, а поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – у структурі кредиторської заборгованості. Для визначення ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості були розраховані показники оборотності, терміну погашення та співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю, які продемонстрували наявну позитивну тенденцію політики управління розрахунками з кредиторами та дебіторами на підприємстві.

7) Надано рекомендації для поліпшення управління коштами у розрахунках: покращувати платіжну дисципліну по розрахункам з дебіторами, проводити звірку заборгованостей, здійснювати контроль за вчасною випискою рахунків та виставленням їх покупцям та замовникам.

На наш погляд, надані практичні рекомендації щодо покращення організаційно-методичного забезпечення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Кас-Агро» дозволять покращити рівень ефективності управління діяльністю товариства.

АНОТАЦІЯ

Панайотова Н. С. «Облік, контроль та аналіз дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ "Кас-Агро")».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою «Облік і аудит».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів, сутність дебіторської заборгованості, її класифікація, оцінка та існуючі проблемні питання у її обліку та використанні резерву сумнівних боргів.

Проаналізовано стан обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Кас-Агро», проведено аналіз її структури та ефективності використання.

Запропоновано рішення, які дозволять покращити методику обліку дебіторської заборгованості на підприємствах України; надано рекомендації, щодо удосконалення системи обліку та контролю дебіторської заборгованості на ТОВ «Кас-Агро» та запропоновано шляхи поліпшення системи управління коштами у розрахунках.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік, контроль, резерв сумнівних боргів, аналіз.

ANNOTATION

Panaiotova N. «Accounting, control and analysis of receivables (by the example of Kas-Agro LLC)»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 071 «Accounting and taxation» for the educational program «Accounting and auditing».

Odessa National Economics University. – Odessa, 2020.

The work deals with the theoretical aspects of accounting for receivables and the provision for doubtful debts, the essence of receivables, its classification, evaluation and existing problems in its accounting and use of the provision for doubtful debts.

Author analysis the state of accounting and control of receivables at the Kas-Agro LLC, structure and efficiency of use of receivables.

Author offers solutions that will improve the method of accounting for receivables in Ukrainian companies as well as recommendations to improve the system of accounting and control of receivables at Kas-Agro LLC and suggested ways to improve the system of management on accounts receivable.

Keywords: receivables, accounting, control, provision for doubtful debts, analysis.